תלמוד בבלי · ראשונים · ריי״ף · מפרשים · הגהות הב״ח

הגהות הב"ח על ריי"ף
עבודה זרה

רבי יואל סירקיש [הב"ח]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הגהות הב"ח על רי"ף עבודה זרה

רבי יואל סירקיש [הב"ח]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הגהות-הבח-על-ריף-עבודה-זרה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 20261120031739-v39 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 4
דף א: 4
דף ב. 4
דף ב: 5
דף ג. 5
דף ג: 6
דף ד. 6
דף ד: 6
דף ה. 6
דף ה: 7
דף ו. 7
דף ו: 7
דף ז. 7
דף ז: 8
דף ח. 8
דף ח: 9
דף ט. 9
דף ט: 10
דף י. 10
דף י: 10
דף יא. 11
דף יא: 11
דף יב. 12
דף יב: 12
דף יג. 12
דף יג: 13
דף יד. 13
דף יד: 13
דף טו. 14
דף טו: 14
דף טז. 15
דף טז: 15
דף יז. 16
דף יז: 16
דף יח. 16
דף כ: 16
דף כה: 16
דף כו. 16
דף כט. 17
דף ל. 17
דף ל: 17
דף לא: 17
דף לט. 17

דף א.

נ"ב ויום אידם נמי מי אסור:
נ"ב אם:
צ"ל לאחר שפרעו:
ולהלוותן כצ"ל:
ומודה ולא איפשיטא בעיין וסוגיא כצ"ל:
נ"ב ליה:
נ"ב אבל לא למחר דא"כ ביום אידיהן גופיה אמאי אסור ליפרע מהם משום דשמח הוא למחר הלא ת"ק ס"ל דלאחר אידיהן מותר דליכא משום דאזיל ומודה בלאחר אידיהן וא"כ אפי' הוא שמח למחר לית לן בה. אבל התוס' מפרשים שמח הוא לאחר זמן לאחר שעבר יום האיד ועיין בדבריהם בד"ה אמר אביי גזרה כו' בדף ו':

דף א:

נ"ב א"ל:
נ"ב השליכו:
נ"ב היכא:
דיקא כצ"ל:
נ"ב ולא קתני לא יתן:
נ"ב וכ"כ התוס' בשם ר"י בדף ו':
נ"ב ועיין בתוס' דף ב':
נ"ב דאמר:
תי' שרינן נמחק:
נ"ב וכ"כ התוס' רפ"ק דשבת בדף ג' בד"ה בבא דרישא כו' וכ"כ הר"ן שם:

דף ב.

נ"ב גירסת אלפסי ישן. סטרוניא. ירושלמי שנאה טומונה שונא נוקם ונוטר הד"א וישטום עשו. א"ר יצחק ברומי צוחין לה סנטוריא דעשו שמנה ימים לפני התקופה וסימנך אחור וקדם צרתני פי' אלף דסנטוריא באחור קו"ף דקלנדא בקדם: ת"ר לפי שראה אדם הראשון היום מתמעט והולך אמר אוי לי כו'. ירושלמי. רב אמר קלנדס אדם הראשון התקינו כיון דחמא ליליא ארוך אמר אוי לי שמא יבא אותו שכתוב בו ואתה

תשופנו עקב ונשכני ואומר אך חושך ישופני כיון דחמא יממא אריך אמר קלנדס קלון דיאו פי' בלשון יון טוב בוא. ע"כ:
נ"ב היא:
נ"ב לומר:
נ"ב דברי ר"מ:

דף ב:

נ"ב משמי' דרבא:
נ"ב הזקן:
צ"ל קודם ותיבת כל נמחק:
נ"ב לאותו עבודת כוכבים:
נ"ב לאותו מקום:
צ"ל מכאן מיוחד לאותה עיר לבדה: והס"ד ואח"כ מה"ד אסור:
צ"ל על:
נ"ב זו:
תיבת אסור נמחק וצ"ל חיישינן:
תשמישיו היו שוים כך כצ"ל:
נ"ב הזאת:
יום כצ"ל:
נ"ב חכמים:

דף ג.

נ"ב ודאי חיישינן ואפי' הכי לא חיישינן להאי מלתא משום:
נ"ב שהוא אסור מדרבנן מפני:
נ"ב דמפרש לה בדוקא:
להתם כצ"ל:
מהא כצ"ל:
נ"ב ועוד דמותרין דאמר רב נחמן בפרק השוכר משמע שלדברים דמותרין לכתחלה משמע ולא הזכיר רב נחמן ליפרע מהן כו':
נ"ב הוא כדי:
נ"ב כך:

דף ג:

נ"ב גי' אלפסי ישן מעיין המושך מים בפני עבודת כוכבים לא ישחה וישתה כו' אבל גירסת הרמב"ם פ"ג דהלכות עבודת כוכבים וכן בסמג לאוין יט ובה"ג סוף הלכות עבודת כוכבים פרצופות המקלחות מים בפני עבודת כוכבים כו' ובאשר"י וטור ובסמ"ק לא הוזכר בפני עבודת כוכבים אלא סתם פרצופין המקלחין מים בכרכים לא יניח פיו כו' משמע דאפילו שלא בפני עבודת כוכבים אסור וכן הוא בגמ' בספרים שבידינו הלכך יש להחמיר בכל ענין:
נ"ב באלפס ישן הועתק כאן מהשכתב הערוך בפירש עלקא ועי' בערוך ערך ערקא:
נ"ב מינייהו:
ומעלה כתיתי העצמות כצ"ל:
נ"ב לו קוץ:

דף ד.

נ"ב כתיב:
נ"ב ה מ ק ד ש:
נ"ב אלפני:
פירושן דסתמייהו כצ"ל:

דף ד:

נ"ב גסה:
נ"ב כשהיא טעונה:
נ"ב נמי:
נ"ב וכיוצא בזה כתבו התוספות בשם הר"י:
והאי דוקא בעי לן כצ"ל:
נ"ב לא:

דף ה.

נ"ב בדרך:
נ"ב בו:
דלגבי רב הונא תלינן דאימר לשחיטה זבנה הכא נמי אמאי כצ"ל:
נ"ב בו:

כמו שור האיצטדין שור שהוא כצ"ל:

דף ה:

אבל לא לענין כצ"ל:
תי' את נמחק:

דף ו.

וחסידות כצ"ל:
נ"ב אלפסי ישן. רוחי המביאה לידי חסידות תחיו בה:
נ"ב להם:

דף ו:

שנעשה כצ"ל:

דף ז.

נ"ב את:
נ"ב בה:
לפני כצ"ל:
נ"ב לרעהו:
נ"ב אי ההוא עובדא הוה:
נ"ב זהו לשונו של רש"י ונראה שרש"י ז"ל נתכוין ליישב מה שקשה אמאי נקיט פונדקאות. ומיישב דלרבותא נקט פונדקאות דלא תימא דכיון דמעלין האכסנאי שכר לבעלים א"כ מתיירא משום הפסד שכרו ונטורי קא מינטר לה דלא מרבה לה שום עובד כוכבים קמ"ל דאפי' הכי חיישינן וטעמא כדאמר בגמרא אהא דתניא אין מוסרין בהמה לרועה שלהן ולא אמ' דרועה שלהן מתיירא משום הפסד שכרו דדוקא אינהו דידעי בהדדי מירתו אנן דלא ידעינן בהו לא מירתתו:
נ"ב ועוף:
נ"ב בת ישראל לא תניק את בנה של עובדת כוכבים מפרשים בבריתא מפני שמגדלת בן לעבודת כוכבים כו':
את בנה של בת ישראל כצ"ל בכל הענין:

דף ז:

נ"ב את:
נ"ב כותית:
נ"ב של:
נ"ב דהיינו למעלה אלא שטופלו לימינו דלא הוי אחריו ממש:
נ"ב אולודי כותית:
נ"ב ישראל:
כותית בשבת. בדברים וכו' כצ"ל:
צ"ל דידכו:
נ"ב לשון תוספות:
נ"ב חדא:

דף ח.

נ"ב הוא:
נ"ב נמי:
צ"ל הבור:
נ"ב אלפסי ישן. רבה ורב יוסף דאמריתרוייהו הכא נמי איכא איבה דאמר ליה אדמגררת גרורי אסקאן אסוקי אלא לא נצרכה אלא שאם היתה אבן על פי הבור מכסה ונקט ליה עילא בעינא לאעבורי חיותאי כי היכי דלא ניחות אבקא עילויך אביי ורבא דאמרי תרוייהו ה"נ איכא איבה דא"ל אדמכסית כסויי אסקאן אסוקי אלא אמר רבינא לא נצרכה אלא שאם היתה סולם כו':
נ"ב אם:
נ"ב מ"ט סבר ישראל שאולי משאיל בי כי היכי כצ"ל:
עשויה בקרקע ויכול לעלות בה מגררה והאי כצ"ל והד"א:
צ"ל ושאולי:
נ"ב ישרף
נ"ב דמומר:
נ"ב דידיה:
נ"ב וכ"כ התוס' בד"ה דלא תיחות כו' דף כו ע"ב:
נ"ב מכל מקום:
לא התירו לעולם כצ"ל:

ישמעאל כצ"ל:
אמר כצ"ל:
נתרפא כצ"ל:
נ"ב דריב"ל:
אתא ההוא עובד כוכבים ולחש לי' בשמה דעבודת כוכבים כצ"ל:
נ"ב ניחא:

דף ח:

נ"ב מחללין עליה את השבת. ותיבות אין מתרפאין מהן נמחק:
נ"ב היא היא:
נ"ב אע"פ שאינה של חלל:
נ"ב פי' אע"פ שאם לא ירפאנו הכותי ודאי ימות ואין לנו לחוש אלא לחיי שעה אפ"ה אין מתרפאין מהן וקס"ד דטעמא משום דלחיי שעה חיישינן:
נ"ב ופרקינן שאני מינות דמשכא דאתי למימשך בתרייהו:
תיבת היינו נמחק ונ"ב וקשיא לי לפי פירושו דא"כ מאי טעמא דר' ישמעאל דלא הניחו ואפשר לומר דר"י מחלק בין קבלת רפואה מן הכותי דהוה כמו ודאי דכיון דהכותים שונאים לישראל אין ספק שימיתנו מיד ולפיכך חיישינן לחיי שעה וכההיא דיומא דמפקחין עליו את הגל בשבת לחוש לחיי שעה שהרי אם לא תפקח ודאי ימות ושבקינן הודאי למעבד הספק אבל גבי הארבעה אנשים מצורעים שלא היה לשם ודאי מיתה אם יפולו עצמם למחנה ארם שהרי אמרו אם יחיונו ונחיה גו' דאלמ' דספק היה להם שמא יקבלו אותם לכרות להם ברית ולא ימיתו אותם לפיכך תפסו הספק והניחו הודאי מיתה ולא חשו לחיי שעה דכאן וכאן שבקינן הודאי למעבד הספק זו היא דעתו של ר' ישמעאל למאי דקס"ד מעיקרא אבל למאי דמסקינן דמשום חשש עבודת כוכבים לא הניחו רבי ישמעאל כו' כל היכא דליכא חשש עבודת כוכבים לא חיישינן לחיי שעה ומסביר לן לד"ה דאף בקבלת רפואה מן הכותי אין שם אלא ספק דאינו כודאי שימיתנו הכותי:
נ"ב אין מתרפאין:
דמתני' אליביה דרב יהודה אמר רב ודרבי יוחנן ל"פ עליה דרב יהודה דה"ק כצ"ל:
וזה שכתב כצ"ל:

דף ט.

נ"ב שהרי:

נ"ב בהם טעם אלא אף בשאר איסורין נמי אם טעם כצ"ל:

דף ט:

מתחלתו כצ"ל:
צ"ל שקרועין:
נ"ב ס"א לבה:
נ"ב וכיוצא בזה כתבו התוס' וע"ש:
נ"ב ביד עובד כוכבים:
נ"ב לשון הטור בסימן קכג:
נ"ב בסימן קכג:
נ"ב שיש יין שנראה כחומץ:
נ"ב טור בסימן קכג:

דף י.

וקיסתא דמיא כצ"ל ונ"ב לאו דוקא דמיא דה"ה דחמרא אלא לישנא דעובדא דשמעיה דרב חלקיה בר טובי דבגמ' נקט דקאמר דאיגלי ליה קיסתא דמיא והוה ניים גבה כו' ובר"ן גרס וקיסתא דחמרא כו' אבל באלפס ישן ראיתי דגרס וקיסתא דמיא:
צ"ל ביה:
צ"ל חמר:
נ"ב עובד כוכבים:
נ"ב טור בסימן קכ"ג:
נ"ב יין:
יינם:
ויינומלין היא שעושין מיין ודבש ופלפלין:
נ"ב אלא אף למיימוני נמי אין היין מבושל מונע ליין מלינסך:

דף י:

ומילאהו כצ"ל:
חבי"ת אסור בחותם אחד כצ"ל:

דף יא.

צ"ל מיסרא:
צ"ל מיסרא:
ע"פ החבית וכו' דהיינו שני כצ"ל:
נ"ב ושל:
נ"ב פירוש שאכל הפת של עובד כוכבים בשדות אצל המצרים ואפילו הכי החמירו עליו וגזרו שלא יאמרו דבר שמועה משמו וע"ל בסימן אלף רמ"ג בר"ן ד"ה איבו:
צ"ל תשתעו:
צ"ל מיסרא:
צ"ל וכן מוכח מהא:
צ"ל והנמכר בחנוני:
אם לאו בלוקחו מן התגר. כצ"ל:
נ"ב פירוש אותו צמר שמשימין בצבע תכלת כשמבשלין הצבע לידע אם תכלת יפה הוא אותו צמר כיון שלא היו צובעין אותו אלא לשם נסיון פסול לציצית:
נ"ב אלמא:
שמקל כצ"ל:
נ"ב לא:
תי' אלא נמחק:

דף יא:

נ"ב ובגמ' בספרים שבידינו גרסינן עובד כוכבים ההולך ליריד בין בהליכה בין בחזרה מותר. וכך כתוב באשר"י וכן נראה מפרש"י שכתב יריד שוק של עבודת כוכבים מיהו עובד כוכבים כי אזיל לסחורה הוא דאזיל ע"כ. הנה שבא לתת טעם למה התירו בעובד כוכבים אף בהליכה ומ"ש מהולך לתרפות ופי' דכאן אע"פ שהשוק הוא של עבודת כוכבים שמוכרין שם עבודת כוכבים וצרכיה מיהו עובד כוכבים כי אזיל לסחורה הוא דאזיל ולא שייך לאסור משום דאזיל ומודה כיון דאינו הולך לתרפות אלא ליריד ומ"ה נמי לא חיישינן דזבני מידי דשרי ליה לתקרובות עבודת כוכבים שהרי אינו הולך לשם לעבוד אותה אלא לסחורה וכן פסק הטור בסוף סימן קמט:
נ"ב של עובדי כוכבים:
צ"ל עבודת כוכבים:

נ"ב של:
צ"ל עבודת כוכבים
צ"ל דבכניסת:
נ"ב טור בסימן קלה:

דף יב.

בכל כצ"ל:
נ"ב הוא:
צ"ל רבי ירמיה:
נ"ב את:
הזו:
צ"ל נותן העובד כוכבים בתוכו:

דף יב:

נ"ב בה:
נ"ב כוסות:
נ"ב בהו:
צ"ל שיש:
צ"ל שמה שהכשירו:

דף יג.

נ"ב א"י ופירושו בלשון ערבי אל מצל אל ערבי:
נ"ב אלפס ישן. פירוש הדגים הקטנים במלח והציר יוצא מהן פעם א' וב' מותר דכיון דשמינא אין צריך למירמא ביה חמרא אבל מכאן ואילך אסור דכיון דקליש שומניה צריך למירמא ביה חמרא והלכך אסור:
נ"ב א"ל והלא קיבת עולה חמורה מקיבת נבילה אמרו כהן שדעתו יפה שורפה חיה ולא הודו לו אבל אמרו אין נהנין ולא מועלין א"ל מפני שמעמידין אותו בקיבת עגלי עבודת כוכבים א"ל א"כ למה לא אסרוהו בהנאה השיאו לדבר אחר א"ל ישמעאל אחי היאך אתה קורא כי טובים דודיך מיין או כי טובים דודייך מיין א"ל כי טובים דודייך א"ל אין הדבר כן שהרי חברו מלמד עליו לריח שמניך טובים על כן עלמות אהבוך:
דאין כצ"ל:

נ"ב של עובד כוכבים אומן כצ"ל:
פעם ראשונה ושני מקלקל חמרא שכן והד"א כצ"ל:
צ"ל משלגים:
צ"ל עסקינן:
נ"ב בהני:
נ"ב אסורין:
תי' לא אמרו מוקף ונ"ב ס"א לאומרים:
השיאו כצ"ל:

דף יג:

דאי כצ"ל:
שמן כצ"ל:
לפסקא דשלקות דנאסר משום כצ"ל:
נ"ב לקמן סי' אלף רנא בר"ן ד"ה דאי:

דף יד.

נ"ב אלפס ישן. נוקים:
(אפי' תימא דקא בעי לה לגבינה) תא"מ ונ"ב הגה"ה היא:
נ"ב אחד:
נ"ב בפת:
נ"ב אלפסי ישן. אמר ר' נתן אפילו במקום שאין פלטר ישראל לא אמרן אלא בשוק אבל בבית פירוש של עובד כוכבים אסור משום חתנות:
צ"ל דחלבא שאינו:
נ"ב אותו:
צ"ל אדעתן:
דליכא כצ"ל:
נ"ב היום:

דף יד:

צ"ל דאמר:
נ"ב רבותינו:

נ"ב אלפסי ישן אמר רב אדא בר אהבה מאי קרא במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו אי איכא גוי כולו וקא עבר עלה האי גברא אותי אתם קובעים ואי לא לא. פירוש אי איכא גוי כולו במארה דהיינו בגזירה מאן דעבר עלה אותי גוזל ואי ליכא גוי כולו בגזירה מאן דעבר עלה אינו אסור. עד כאן:

נ"ב אלפסי ישן. חמין וקליות של עובדי כוכבים וסלתות וקמחין שלהן כולן מותרין אמר כו'. וכן היה גורס הר"ן ז"ל כמבואר מדבריו בעמוד זה:

צ"ל שאינו אומר:

נ"ב אף:

צ"ל דאמר:

נ"ב רבותינו:

צ"ל ואפ"ה היתה צריכה:

נ"ב אע"פ שאינן נאכלין כמות שהן חיין ועולין על שלחן מלכים. ומדברי רש"י כצ"ל:

למסקנא כצ"ל:

דף טו.

מעיקרא דלעת היה בתנור קודם שהוסק כצ"ל:

נאכלין כצ"ל:

צ"ל עם:

צ"ל א"כ:

וקי"ל כצ"ל:

שאלו היה בעינו כצ"ל:

והא אמרינן בפרק כצ"ל:

נ"ב שרי:

נ"ב היא:

דף טו:

(וחתה חתויי שפיר דמי) תא"מ ונ"ב אלפסי ישן. הדויי הדייה שפיר דמי פי' הדויי הדייה חתה והבעיר מעט ש"ד והרא"ש גורס בדברי הרי"ף הדר הדרויי ש"ד פי' שמהפך בפת לקרב בשולו עכ"ל:

נ"ב אלפסי ישן. פירוש גדול שאין דרכו להיאכל כך שבישלו העובד כוכבים דדג כיון דאימלח אי בשיל ליה והיינו כפי' הר"ן:

צ"ל והתירוהו:
נ"ב דאינו נאכל כמות שהוא חי:
נ"ב לן:
נ"ב צני דשתיתא:
נ"ב אחי היינו דוקא:
צ"ל והלכתא כרבי יוחנן:
צ"ל מאילן:

דף טז.

נ"ב אלפסי ישן. קיימא לן כותיה דחזקיה מפני שרבו של רבי יוחנן הוא ואין כו' כצ"ל:
נ"ב או צימחי:
ולא חתיכת דג שאין בה סימן ולא מלח סלקונדרית וכן חלתית כו' כצ"ל ותיבות אלא מן המומחה נמחק:

דף טז:

נ"ב וכך הוא גם לשון הרא"ש בפסקיו והוא ע"ד רש"י דבפתוחות באחת חיישינן דלמא מעלמא נפל ביה אלא שיש לתמוה על מה שלא הביאו ההיא דעובד כוכבים שהביא עריבה מליאה חביות כו' בפסקיהם. ובחבורי כתבתי יישוב על זה בס"ד. והרב המגיד כתב שראה נוסחא אחת בדברי הרי"ף שכתב בפתוחות אחת בסתומות שתים דלפי נוסחא זו אתי שפיר דה"ק בפתוחות אחת כלומר כל החביות מותרות אף אותן שאין בהם שום כילבית בסתומות שתים כלומר לא שרינן כל החביות אא"כ שנמצא שתי כלבית בשתי חביות כ"א בחבית אחת אבל אם לא נמצא כי אם כלבית אחת בחבית אחת היא לבדה מותרת וכולן אסורות וא"כ לא היה צריך להביא ההיא דעובד כוכבים שהביא עריבה כו' וק"ל. ומדברי הר"ן נראה שלא היה גורס אלא ל"ק כאן בפתוחות כאן בסתומות לבדו בלא שום פירוש וכ"כ הר"י קארו ז"ל בי"ד בסימן פ"ג וע"ש:
דאכיל כצ"ל:
נ"ב כלומר שאין בו אפי' ספק דג טמא דהיינו חתיכה שאין בו קשקשים שאין כאן אלא ציר לבד:
החתיכות כצ"ל:

דף יז.

נ"ב אלפסי ישן. פירוש מומחה ישראל:
שהטמא כצ"ל:
באחת ממאה שבה כצ"ל:
יש מגיהין בחוץ:
נ"ב כיון:
צ"ל ועובריהן:
צ"ל סופך לומר:
צ"ל וטהור הוא:

דף יז:

אשקלינהו כצ"ל:
צ"ל אוסר:
נ"ב קא:

דף יח.

נ"ב אמר שמואל אפי' שברי עבודת כוכבים כו':

דף כ:

הכניסו כצ"ל:

דף כה:

צ"ל דניסוך:
צ"ל במגע שלא מחמת מלאכה:
כמגעו כצ"ל:

דף כו.

צ"ל כשאין:

דף כט.

נ"ב נלפענ"ד משום דדלמא דוקא היכי דטרח לקנותה ועוד יש לדקדק דאם משעה שהניחם הישראל עד שהוליכם העובד כוכבים היה זמן מה א"כ באותו שעה וזמן נאסרו ואיך נתיר אותם למפרע מכח שהטריח את"כ להוליכם:

דף ל.

דשכרו כצ"ל ותיבת דכיון נמחק:

דף ל:

הוא לומר שלא תפשוט מאותה ברייתא כצ"ל:
כדאיתא כצ"ל:

דף לא:

רבא כצ"ל:

דף לט.

נ"ב אותם: